

Ohje evakuointien suunnittelusta ja toimeenpanosta

VIITE: VN/18775/2022

1. Mitä yleisiä huomioita teit ohjeen rakenteesta, sisällöstä ja tarkoituksenmukaisuudesta sekä käsitteiden määrittelystä?

Keskeiset käsitteet on selkeästi määritelty.

2. Onko evakuointisuunnittelun yleisissä perusteissa käsitelty relevantit osa-alueet? Onko osa-alueet käsitelty riittävän tarkasti? Huomiot luvusta 2.

Pidämme tärkeänä 2.2.3 Väestötiedot-luvussa esiin nostettujen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien huomioimista ja toisaalta siinä mainittua tapauskohtaista ja yksilöllistä harkintaa.

3. Auttavatko evakuointien suunnitteluvastuut sinua tunnistamaan oman organisaatiosi roolin väestön evakuoinneissa? Mitä täydennystarpeita havaitisit? Huomiot luvusta 3.

-

4. Onko evakuointien toimeenpanon vastuut kirjoitettu auki riittävän selkeästi? Ovatko pääpiirteet päätöksenteosta, johtamisesta, toimeenpanon vaiheet, väestön lähettämisen järjestelyistä ja siirtyneen väestön vastaanottamisesta riittävän selkeät? Huomiot luvusta 4.

-

5. Viestintä evakuointitilanteessa on ohjeessa erillisenä viranomaisille tarkoitettuna liitteenä. Onko ohjeessa käsitelty riittävällä tasolla evakuointien viestintää? Tulisiko viestintä käsitellä suoraan ohjeessa vai erillisessä liitteessä? Huomiot luvusta 5.

Ohjeessa mainittu selkokielineen viestintä on tärkeä keino useiden ryhmien tavoittamiseen evakuointitilanteissa. On hyvä varmistaa myös, **miten erityisryhmät saavat ja ymmärtävät tiedon evakuoinnista**. Lisäksi tulisi mahdollisuuksien mukaan huomioida myös ikätasoinen viestintä eri lapsiryhmille. Esimerkiksi evakuoinnin syystä ja evakuointitilanteesta on tarpeen kertoa lapselle ymmärrettävästi, niin että lapsen ei tarvitse itse keksimällä täyttää tietoaukkoja. Samalla on tärkeää olla kuormittamatta lasta liiallisella tietotulvalla tai yksityiskohdilla, ja korostaa sitä, että ammattilaiset ja muut aikuiset huolehtivat tilanteesta ja tekevät parhaansa.

6. Mitä muokkaustarpeita havaitisit ohjeen infografiikoissa? Muita huomioita ohjeesta.

Pelastakaa Lapset katsoo, että evakuointien suunnittelu- ja toimenpideohje on kokonaisvaltainen, selkeä ja havainnollistava. YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtioita asettamaan lapsen edun ensisijaiseksi kaikissa tilanteissa (artikla 3.1). Velvoite lapsen

edun ensisijaisuudesta pätee myös poikkeusaikoina. Mitään muuta väestöryhmää ei tällä tavoin aseteta muiden väestöryhmien edelle.

On hyvä, että ohjeessa on mainittu evakuointitilanteisiin liittyvä psykososiaalisen tuen tarve, esimerkiksi henkilömitoitusten suunnittelun osalta. Useilla järjestöillä - ja esimerkiksi Vapaaehtoisen Pelastuspalvelu, Vapepan, ensihuollon ja henkisen tuen hälytysryhmissä - on psykososiaalisen tuen osaamista, jota voidaan hyödyntää viranomaisresurssien tueksi sekä eri ryhmien tavoittamiseen tilanteessa. Järjestökenttää kannattaa hyödyntää myös tilannekuvan kokoamisessa niin valtakunnallisesti, alueellisesti kuin paikallisestikin.

Haluamme nostaa esiin lasten ja lapsiperheiden evakuointeihin liittyviä yleisiä ja erityisesti sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan liittyviä huomioita. Niistä osa voi liittyä alueellisen ja paikallisen tason toimintaan evakuointitilanteisiin varautumisessa ja itse tilanteissa.

Pidämme tärkeänä 2.2.3 Väestötiedot-luvussa esiin nostettujen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien huomioimista ja luvussa mainittua tapauskohtaista ja yksilöllistä harkintaa. On myös hyvä, että vammaiset henkilöt on huomioitu. Lisäksi on hyvä huomioida, että vammaisuus sisältää mm. liikunta-, aisti - ja kehitysvammaiset henkilöt sekä neuroepätyypilliset. Raskaana olevat voivat myös tarvita erityistukea evakuointitilanteessa.

Lasten ja muiden ryhmien erityistarpeet evakuointitilanteissa

Kuten ohjeessakin on todettu (4.3), on kaikissa evakuointitilanteissa äärimmäisen tärkeää, etteivät lapset joudu eroon huoltajistaan. Huoltajasta eroon joutuneita lapsia ei ole hyvä heti kuljettaa tai evakuoida, vaan pyrkiä ensin selvittämään, ovatko huoltajat lähettyvillä, tunteeko joku lapsen tai tietääkö joku paikalla olevista, missä huoltaja on. Kiireellisessä evakuointitilanteessa vanhemmat saattavat hätäntyä, mikä voi tarttua lapsiin. Onkin tärkeää, että työntekijät, tai tarvittaessa vapaaehtoiset, rauhoittavat ja ohjeistavat vanhempia, jotta nämä pystyvät toimimaan mahdollisimman hyvin ja olemaan lastensa tukena. Perheitä on hyvä muistuttaa ottamaan mukaan pikkulasten ruokaa, vaippoja, unilelu, lääkkeitä, ajanvietettä lapsille sekä muita perheelle välttämättömiä tarvikkeita. Vammaisten osalta apuvälineet ovat erittäin tärkeää saada mukaan tai järjestää muuten. Lapsia huolestuttaa usein kohtuuttomankin paljon lemmikkien kohtalo, jos lemmikkejä ei voida ottaa mukaan.

Suomen UNICEF, lapsiasiavaltuutettu ja Pelastakaa Lapset ovat tuottaneet keväällä 2023 yhdessä selvityksen (kts. liiteosion linkki) vastaanottokeskuksissa asuvien pienten lasten hyvää elämää koskevista näkemyksistä. Vaikka selvitys ei suoraan koske evakuointitilannetta, aineisto kuvaa hyvin lasten näkökulmaa siihen, millaiset asiat edesauttavat heidän selviytymistään poikkeustilanteissa ja niiden jälkeen. Selvityksen johtopäätökset olivat seuraavia:

- Lapsella tulee olla mahdollisuus leikkimiseen.
- Lapsella tulee olla mahdollisuus liikkumiseen ja liikuntaleikkeihin.
- Lapsella tulee olla mahdollisuus jakaa kokemuksiaan turvalliselle aikuiselle.
- Lapsella tulee olla mahdollisuus käsitellä tunteitaan vertaisryhmässä.
- Lapsella tulee olla mahdollisuus viettää aikaa eläinten kanssa.

Jos evakuoinnissa tai evakuointitilassa toimii viranomaisten apuna vapaaehtoisia, on tärkeää, että he toimivat ryhmissä tai pareina ja että vapaaehtoinen ei ole yksin lapsen/lasten kanssa. Vapaaehtoisen

pelastuspalvelu Vapepan hälytysryhmien vapaaehtoiset ovat hyvä esimerkki koulutetusta, harjoitelleesta ja organisoidusta vapaaehtoistoiminnasta. Lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostausta on pyrittävä tarkistamaan.

Evakuointeihin varautuminen

Lapset ja nuoret tarvitsevat ikätasoonsa sopivaa opetusta varautumisesta ja evakuoinneista.

Lasten osallisuutta evakuointien suunnittelussa ja harjoittelussa voidaan kehittää varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Myös kodeissa lasten kanssa on hyvä keskustella ikätasoisesti esimerkiksi siitä, mitä evakuointi tarkoittaa käytännössä. Lapsen näkökulma on tärkeää ottaa huomioon lapsiin kohdistuvia uhkia ja riskitekijöitä kartoitettaessa esimerkiksi kuntien ja koulujen valmius- ja evakuointisuunnitelmien teossa. Lasten mainitsemat riskit ja auttavat tekijät saattavat olla hyvinkin erilaisia kuin mitä aikuiset ajattelevat.

Etukäteen tehty kartoitus alueella asuvista lapsiperheistä ja muista mahdollisista erityistä tukea tarvitsevista helpottaa evakuointitilannetta. Monilla lapsiperheillä on auto ja sukulaisia tai muita läheisiä, joiden luokse he voivat omatoimisesti mennä evakuointitilanteessa. Olisi hyvä huomioida etukäteen, miten syrjäisillä seuduilla ilman autoa asuvat perheet evakuoidaan.

Sijoitetut lapset

Lastensuojelun sijaishuollon yksiköissä asuvien lasten ja nuorten evakuoinnin suunnittelussa on hyvä huomioida, että vanhemmat saattavat asua eri kunnassa tai eri hyvinvointialueella kuin sijoitettu lapsi. Jotkut vanhemmat saattavat asua lähellä lasta, mutta vanhempi saattaa olla huonokuntoinen ja tarvita itsekin tukea evakuoitumiseen. Merkittävällä osalla sijoitetuista lapsista saattaa olla neuropsykologisia haasteita, minkä takia rutiinit ja rakenteet ovat heille erityisen tärkeitä. Evakuointitilanteessa lasten voi olla vaikea käsittää, mitä tapahtuu ja miksi. Yksiköiden työntekijöiden on noudatettava evakuointitilanteessakin vaitiolovelvollisuutta ja salassapitosäädöksiä, mutta yleisellä tasolla on tärkeää välittää tarvittavaa tietoa tilanteesta vastaavalle viranomaiselle.

Yksiköiden työntekijät seuraavat luonnollisesti viranomaisohjeita evakuoinnista, joiden on tärkeää olla yhtenäisiä, jotta vältettäisiin Covid19-pandemian kaltaisia tilanteita, joissa samoille yksiköille saattoi tulla eri aikaan ja ristiriitaisia ohjeita eri viranomaisilta.

Tilojen lapsiystävällisyys

Mitä pidemmän aikaa järjestely- ja tai evakuointikeskuksissa vietetään aikaa, sitä tärkeämpää on, että ne ovat kaikille mahdollisimman turvallisia ja eri-ikäiset lapset huomioon ottavia. On tärkeää, että ohjeessa on huomioitu mahdollisuus lepoon, psykososiaaliseen tukeen, ensiapuun ja lääkkeiden saantiin.

Paikalla tulee lisäksi olla turvallisia aikuisia, jotka huolehtivat, etteivät lapset jää yksin, vaikka huoltaja olisi kateissa, toisella paikkakunnalla tai huoltajan olisi hoidettava tilanteeseen liittyviä asioita ilman lasta. Pienimpiä lapsia varten on hyvä olla erilliset imetys- ja päiväunitilat. Isommille lapsille on hyvä varata rauhoittumis- ja opiskelutila. Tilassa olisi hyvä olla vauvojen ja pikkulasten ruokaa, vaippoja, lääkkeitä, pinnasänkyjä ja muita lapsiperheiden tarvikkeita.

Eri uskontojen edustajia olisi hyvä kuulla mahdollisista erityistarpeista esimerkiksi evakuoointeihin liittyvissä majoituskysymyksissä ja uskonnon harjoittamisessa, jotta ne eivät tulisi yllätyksenä tilanteissa.

Pelastakaa Lasten **Lapsiystävällinen tila -toiminta** (LYT) voi sopia hyvin evakuoointitilaan tai sen yhteyteen silloin, kun oleskelu pitkittyy eikä lapsilla ole pääsyä kouluun tai harrastuksiin. LYT on toimintamalli erilaisia kriisejä kohdanneiden lasten tukemiseksi. Toiminnan tarkoitus on mahdollistaa lasten kasvu ja kehitys sekä aiemmista kokemuksista toipuminen ympäröivistä olosuhteista huolimatta. Toiminnasta on saatu hyviä kokemuksia kuntien valmiuskeskusharjoituksista, turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksista ja viimeisimpänä Helsingin Länsisatamasta, missä otettiin vastaan Ukrainasta pakenevia.

Liite:

[Pienet lapset kertovat – Suomesta turvaa hakevien lasten näkemyksiä hyvästä elämästä](#)

Helsingissä 7.7.2023

Pelastakaa Lapset ry